

UN KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA

Definicija djeteta

Dijete je svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, ukoliko se zakonom date države punoljetstvo ne stiče ranije. (Član 1)

Generalni principi

Nediskriminacija

Sva prava primjenjuju se na svu djecu bez izuzetaka, a obaveza je države da štiti djecu od svih oblika diskriminacije. Država ne smije povrijediti niti jedno od prava, i mora preduzimati pozitivne akcije u cilju njihove promocije. (Član 2)

Najbolji interes djeteta

Svi postupci koji se tiču djeteta preduzimaće se u skladu sa djetetovim najboljim interesom. Države će obezbijediti odgovarajuću brigu o djetetu u slučaju kada roditelji ili staratelji to ne čine. (Član 3)

Pravo na život, opstanak i razvoj

Svako dijete ima neotuđivo pravo na život, a država ima obavezu da obezbijedi njegov opstanak i razvoj. (Član 6)

Uvažavanje mišljenja djeteta

Dijete ima pravo na slobodno izražavanje sopstvenog mišljenja i pravo da se njegovo mišljenje uzme u obzir u svim stvarima i postupcima koji ga se neposredno tiču. (Član 12)

Građanska prava i slobode

Ime i državljanstvo

Dijete ima pravo na ime od rođenja i pravo na sticanje državljanstva. (Član 7)

Očuvanje identiteta

Država ima obavezu da štiti i ukoliko je potrebno obezbijedi ponovno uspostavljanje svih bitnih aspekata djetetovog identiteta (ime, državljanstvo i porodične veze). (Član 8)

Sloboda izražavanja

Dijete ima pravo da prima i saopštava informacije i slobodno izražava svoje poglede, izuzev ukoliko bi se time kršila prava drugih. (Član 13)

Pristup odgovarajućim informacijama

Država će obezbijediti da djeca imaju pristup informacijama i materijalima iz različitih izvora. Država će podsticati sredstva javnog informisanja da šire informacije od društvene i kulturne koristi za dijete, a preduzimati mjere da djecu zaštiti od štetnih informacija i materijala. (Član 17)

Sloboda misli, savjesti i vjeroispovjesti

Dijete ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, što je predmet odgovarajućih smjernica od strane roditelja i nacionalnih zakona. (Član 14)

Sloboda udruživanja i mirnog okupljanja

Djeca imaju pravo na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja, izuzev ukoliko bi se time kršila prava drugih. (Član 15)

Zaštita privatnosti

Djeca imaju pravo na zaštitu od miješanja u njihovu privatnost, dom, porodicu i ličnu prepisku i pravo na zaštitu svoje časti i ugleda. (Član 16)

Zaštita od mučenja, okrutnog, nehumanog i degradirajućeg postupka i kažnjavanja

Nijedno dijete ne smije biti izloženo mučenju, okrutnom ponašanju ili kažnjavanju, niti mu se može dosuditi smrtna kazna ili doživotni zatvor. (Član 37 (a))

Porodično okruženje i alternativna briga

Smjernice od strane roditelja

Država mora poštovati prava i odgovornost roditelja, odnosno proširene porodice, da usmjeravaju dijete, u skladu sa razvojnim mogućnostima djeteta. (Član 5)

Odgovornost roditelja

Oba roditelja imaju zajedničku odgovornost za podizanje djeteta, a država ih treba podržati u ostvarenju tog zadatka. (Član 18, stav 1-2)

Odvajanje od roditelja

Dijete ima pravo da živi sa svojim roditeljima, osim u slučaju kada se u odgovarajućem postupku ocijeni da je odvajanje od roditelja u najboljem interesu djeteta. Dijete ima pravo da održava kontakt sa oba roditelja ukoliko je odvojeno od jednog od njih ili od oba roditelja. (Član 9)

Spajanje porodice

Dijete i njegovi roditelji imaju pravo da napuste bilo koju državu i da uđu u svoju državu u cilju spajanja porodice ili održavanja odnosa između roditelja i djece. (Član 10)

Izdržavanje djeteta

Država je obavezna preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi obezbijedila da dijete dobija izdržavanje od roditelja ili drugih lica koja su finansijski odgovorna za dijete. (Član 27, stav 4)

Djeca bez roditeljskog staranja

Država je obavezna da obezbijedi posebnu zaštitu djeci lišenoj roditeljskog staranja i da osigura smještaj takve djece u odgovarajuće alternativne porodice ili ustanove. U zbrinjavanju djece lišene roditeljskog staranja dužna pažnja će biti posvećena djetetovom kulturnom porijeklu. (Član 20)

Usvajanje

U zemljama koje priznaju i dopuštaju usvajanje, ono će biti izvedeno u skladu sa najboljim interesom djeteta i to samo uz saglasnost nadležnih vlasti i uz mjere zaštite djeteta. (Član 21)

Nezakonito prebacivanje i ne vraćanje djeteta

Država ima obavezu da preduprijedi kidnapovanje i zadržavanje djece u inostranstvu, bilo da to radi roditelj ili neko drugi. (Član 11)

Zlostavljanje i zanemarivanje, uključujući fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju

Država će zaštititi dijete od svih oblika maltretiranja dok je pod brigom roditelja ili drugih osoba koje se o njemu brinu i uspostaviće odgovarajuće programe prevencije i pomoći žrtvama zlostavljanja. (Član 19)

Država ima obavezu da obezbijedi odgovarajući fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju djece koja su žrtve zanemarivanja, iskorištavanja ili zlostavljanja. (Član 39)

Periodična provjera smještaja

Dijete koje je država zbrinula radi njege, zaštite ili liječenja ima pravo na periodičnu provjeru postupka i uslova smještaja. (Član 25)

Temeljno zdravlje i dobrobit

Opstanak i razvoj

Država je dužna obezbijediti opstanak i razvoj djeteta. (Član 6, stav 2)

Djeca sa posebnim potrebama

Dijete sa poteškoćama u razvoju ima pravo na posebnu njegu, obrazovanje i osposobljavanje za rad, koji će mu obezbijediti potpun i dostojan život i postizanje za njega najvećeg stepena samostalnosti i socijalne integracije. (Član 23)

Zdravlje i zdravstvena zaštita

Dijete ima pravo na najviši mogući standard zdravlja i zdravstvene zaštite. Država će posvetiti posebnu pažnju primarnoj zdravstvenoj zaštiti i prevenciji, zdravstvenom prosvjećivanju i smanjenju smrtnosti dojenčadi i djece. U tom smislu država će se uključiti u međunarodnu saradnju i težiti da nijedno dijete ne bude lišeno mogućnosti efikasne zdravstvene zaštite. (Član 24)

Socijalna zaštita

Dijete ima pravo da uživa socijalnu zaštitu uključujući i socijalno osiguranje. (Član 26) Država je obavezna da obezbijedi djeci usluge i kapacitete dječije zaštite koji im pripadaju. (Član 18, stav 3)

Životni standard

Svako dijete ima pravo na adekvatan životni standard. Roditelji imaju primarnu odgovornost da djetetu obezbijede adekvatan životni standard, a obaveza države je da pomogne i osigura da roditelji tu svoju odgovornost ispunjavaju. (Član 27, stav 1-3)

Obrazovanje, slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti

Obrazovanje, uključujući stručno osposobljavanje i savjetovanje

Dijete ima pravo na obrazovanje, i država je obavezna da osigura besplatno i obavezno osnovno obrazovanje. Školska disciplina će se sprovesti u skladu sa pravima djeteta i uz poštovanje njegovog dostojanstva. Država će se uključiti u međunarodnu saradnju u cilju ostvarivanja ovog prava. (Član 28)

Ciljevi obrazovanja

Obrazovanje će imati za cilj razvoj djetetove ličnosti i talenta. Obrazovanje će pripremati dijete za aktivan život u slobodnom društvu i njegovati kod njega poštovanje prema njegovom kulturnom porijeklu i vrijednostima, kao i poštovanje prema kulturnom porijeklu i vrijednostima drugih. (Član 29)

Slobodno vrijeme, rekreacija i kulturne aktivnosti

Dijete ima pravo na slobodno vrijeme, igru i učešće u kulturnim i umjetničkim aktivnostima. (Član 31)

Mjere posebne zaštite Djeca u uslovima vanrednog stanja

Djeca izbjeglice

Dijete izbjeglica ili dijete koje traži izbjeglički status ima pravo na posebnu zaštitu. Država ima obavezu da saraduje sa odgovarajućim organizacijama koje pružaju takvu zaštitu i pomoć. (Član 22)

Djeca u oružanim sukobima, uključujući fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju

Obaveza je države da uvažava i osigura uvažavanje humanitarnog prava koje se odnosi na djecu. Princip je da djeca ispod 15 godina ne mogu neposredno učestvovati u oružanim sukobima niti mogu biti regrutovana u oružane snage. Država će osigurati zaštitu i brigu svoj djeci pogođenoj oružanim sukobima. (Član 38) Država ima obavezu da obezbijedi odgovarajući oporavak i socijalnu reintegraciju djece žrtava oružanih sukoba, mučenja, zanemarivanja, iskorištavanja ili zlostavljanja. (Član 39)

Djeca u sukobu sa zakonom

Maloljetničko pravosuđe

Dijete koje je u sukobu sa zakonom ima pravo na postupak kojim se podstiče njegovo dostojanstvo i osjećanje lične vrijednosti, koji vodi računa o njegovom uzrastu i vodi njegovoj socijalnoj reintegraciji. Dijete ima pravo na pravnu i drugu pomoć u cilju svoje odbrane. Sudski postupak i smještaj u kaznene institucije biće izbjegnuti kad god je to moguće. (Član 40)

Djeca lišena slobode, uključujući bilo koju vrstu hapšenja, zatvaranja ili smještaja u okruženje pod nadzorom

Nijedno dijete ne smije biti podvrgnuto nezakonitom hapšenju ili lišavanju slobode. Svako dijete lišeno slobode odvaja se od odraslih i ima pravo na pravnu i drugu pomoć i pravo da održava kontakt sa svojom porodicom. (Član 37 (b), (c) i (d))

Kaznjavanje maloljetnika u sukobu sa zakonom

Nijedno dijete ne smije biti izloženo mučenju, okrutnom ponašanju ili kažnjavanju, niti mu se može dosuditi smrtna kazna ili doživotni zatvor. (Član 37 (a))

Fizički i psihički oporavak i socijalna reintegracija

Država ima obavezu da obezbijedi odgovarajući oporavak i socijalnu reintegraciju djece koja su žrtve okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja. (Član 39)

Iskorištavanje djece

Ekonomska eksploatacija, uključujući dječiji rad

Dijete ima pravo na zaštitu od rada koji ugrožava njegovo zdravlje, obrazovanje i razvoj. Država će propisati minimalnu starost za zapošljavanje i regulisati uslove rada. (Član 32)

Zloupotreba droga

Djeca imaju pravo na zaštitu od upotrebe narkotika i psihotropnih droga, te pravo na zaštitu od iskorištavanja u proizvodnji i prometu droga. (Član 33)

Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje

Djeca imaju pravo na zaštitu od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, uključujući prostituciju i pornografiju. (Član 34)

Prodaja, trgovina i otmica djece

Država je obavezna da preduzme sve mjere da spriječi prodaju, trgovinu i otmicu djece. (Član 35)

Drugi oblici iskorištavanja

Dijete ima pravo na zaštitu od bilo kojeg vida iskorištavanja pored onih navedenih u članovima 32, 33, 34 i 35. (Član 36)

Djeca pripadnici manjina ili autohtonih skupina

Djeca pripadnici etničkih manjina i autohtonih skupina imaju pravo da uživaju sopstvenu kulturu, da isповijedaju svoju vjeru i da koriste svoj jezik. (Član 30)

Ostvarivanje i nadgledanje

Ostvarivanje prava

Država mora poduzeti sve odgovarajuće mjere da bi se prava predviđena ovom Konvencijom ostvarila. (Član 4)

Poštivanje najviših standarda

Ukoliko su standardi dječijih prava važećih nacionalnih i međunarodnih zakona viši od onih koje ova Konvencija predviđa, primjenjivaće se viši standardi. (Član 41)

Upoznavanje sa Konvencijom

Država je obavezna da sa pravima sadržanim u Konvenciji upozna kako odrasle tako i djecu. (Član 42)

Nadgledanje

Uspostavlja se Komitet za prava djeteta sačinjen od deset eksperata, koji će razmatrati izvještaje država članica Konvencije, koje su obavezne podnositi dvije godine nakon ratifikacije i svakih pet godina nakon toga. (Član 43-44)

Države članice moraju njihove izvještaje učiniti dostupnim javnosti (Član 44)

Komitet za prava djeteta može predložiti izradu specijalnih istraživanja o pojedinim pitanjima u vezi sa pravima djeteta, i može ih dostaviti svakoj zainteresovanoj državi članici Konvencije kao i Generalnoj Skupštini UN-a. (Član 45)

U cilju "podsticanja efikasne primjene Konvencije i unapređenja međunarodne saradnje", specijalizirane agencije UN-a (kao što su ILO, WHO i UNESCO) i UNICEF-a mogu prisustvovati zasjedanjima Komiteta. Zajedno sa drugim organima/ organizacijama koje uživaju ugled "kompetentnih", uključujući NVO-e koji imaju konsultativnu poziciju u okviru UN i UN-ovih organa kao što je UNHCR, mogu dostaviti Komitetu značajne informacije ali i savjete u vezi sa najpovoljnijom primjenom Konvencije. (Član 45)

Neoficijelni sažetak

UN Konvencija o pravima djeteta ima 54 člana.

Ovdje su prezentirani odabrani članovi u formi neoficijelnog sažetka samo u svrhu informacije i ilustracije.